

Vanausuliste muredest

Tartu vanausuline Pavel Varunin ei näinud muud võimalust oma usku hääbumisest päästa kui peaministrile kiri saata. "Mure on vanausu pärandi säilitamisega," ütles Tartu vanausuliste kultuuri ja arengu ühingu esimees Varunin. "Aeg töötab meie kahjuks." Varunin rääkis, et vanausuliste kirikud lagunevad, väärtuslikud raamatud hävivad, kaagid tassivad laiali kultuuriväärtusi ning varastavad ikoone ja muud, lõhuvad ja rüüstavad matmispaiku. Kõige hullemas seisus on lagunemisohtlik Kallaste kirik. "Vanema põlvkonna hääbudes kaob viimanegi lootus taastada esivanemate pärandit ja tavasid," ütles Varunin. "Vanausulised on meie rahvastiku osa ning kultuuripärand Eesti kultuuri osa." Eesti kirikute nõukogu esimees, peapiiskop Einar Soone tegi vanausulistele ettepaneku astuda nõukogu liikmeks, kuid vanausulised keeldusid. "Meie religiooni alused ei lubanud ettepanekut vastu võtta," selgitas Varunin, "ent keeldumisega kaotasime võimaluse riigilt raha saada, mida kirikute nõukogu oma liikmetele jagab." Raha on vanausulistel vaja sellepärast, et osta usuteemalisi raamatuid. Hinge harimiseks.

[---]

Tavainimesel on raske ette kujutada, rääkis Varunin, et 20. sajandi lõpul on vanausulistel Eestis probleeme toiduainete ja esmatarbekaupade hankimisega, lähimasse linna või maakonda sõitmisega. "Sellel on ainult üks põhjus – nad elavad Piirissaarel," ütles Varunin. Piirissaare elanikud jäävad kõrvale tänapäeva sündmustest ja arengust. Kui suvel saab laevaga Tartusse sõita, siis talvel pole mandriga sidet. "Ja telefoni kasutamine läheb ka kallimaks."

(Maarius Suviste. Vanausulised surevad välja. Õhtuleht 03.02.1999.)

--- --- ---

Halb inimene - *nehoroshi tshelovek* - on vanausuliste suurim vaenlane. Just halb inimene varastas Kallaste kirikust 30 hindamatut ikooni, on juba kolm korda sisse murdnud Varnja pühakotta ja kaks korda rüvetanud Kolkja kirikut.

[---]

Oma lõivu nõuab seegi, et sajandeid suletud kogukonnana elanud vanausulised võtavad nüüd maailma elust-olust osa nagu kõik teisedki. Kogukonna ja perekonna roll noore vanausulise elus ei ole enam nii kõikemäärav, kui oli vanasti. Mis saab Peipsi-veere vanausulistest 50 aasta pärast? «Ma ei tea seda,» vajub Kutkina mõttesse. «Ja keegi tea.» Kutkina ei jaga Kallaste vanausuliste kogukonna esimehe Pavel Varunini optimismi, et vanausk elab noortes jõuliselt edasi. Ta loodab siiski, et suudab oma õpilaste hinges äratada huvi kõlbeliste väärtuste vastu.

(Vallo Nuust. Peipsi vanausulised ei anna uuele ajale alla. Õhtuleht 25.02.2002.)

--- --- ---

Kui peatänavast eemale liikuda, kohtab palju neid maju, kus pole juba aastaid kedagi elanud. Esmamulje pole petlik, kinnitab Varnja elava ajaloo muuseumi perenaine Raissa Poljakova. „Kui ma sündisin, elas Varnjas umbes 3000 inimest. Nüüd on neid, kes elavad siin aasta ringi, 170,” ütleb ta. Rahva väljavool küladest on Peipsiveere üks suuremaid probleeme. Muuseumi teise perenaise Olga Solovjova sõnul on järveäärsed krundid ja majad küll hinnas, ent uuemal ajal ostetakse neid tihti vaid suvekodudeks, nii et vanausuliste traditsioone järgib järjest vähem inimesi. Kõige selgemini kajastub see kohalikus koolis õpetatavate laste hulgas. Mais oli kooli hingekirjas 38 last, ent praeguseks pole selge, kas sel sügisel esimest klassi üldse avatakse. Kool on vanausuliste traditsioonide jätkumiseks aga väga oluline, sest peale tavapärase koolihariduse andmise õpetatakse lastele ka vanaslaavi ehk kirikuslaavi keelt, mille oskajaid jääb aina vähemaks.

[---]

Raissa tunnistab, et vanausuliste reeglite järgimine on aasta-aastalt aina lõdvenenud. Selle tunnistajaks on ta olnud kogu oma elu, näiteks Raissa vanemate õdede eluviis on tema omast palju traditsioonilisem. Traditsioonide hääbudes on kokku kuivanud ka aktiivsete usklike hulk. Tihti käib kohalikus palvemajas teenistustel koos vaid viis-kuus vanausulist.

(Eleen Änilane. Vanausuliste, sibulate ja hulkurkasside riigis tuleb ära käia enne, kui on hilja. Eesti Päevaleht 15.08.2020.)

--- --- ---

Kui minna tavalistel pühapäevadel vanausuliste teenistustele, siis tõepoolest on näha, et enamik teenistustel viibijatest on vanema generatsiooni liikmed ja peamiselt naised. Ent kui on suured kirikupühad, on kirikud rahvast täis ja näeb ka noori. Üldiselt tundub, et paljudele noortele, eriti neile, kes on Peipsi-äärsetest küladest välja rännanud, on vanausk jäänud pigem kombetäitmiseks, oma vanausu kultuuri hoidmiseks, mitte niivõrd vanausuliste religiooni järgimiseks, mis eeldab mitmesuguste nõuete ja kommete regulaarset täitmist.

(Kaspar Koort. Eesti vanausulised püsivad kõige kiuste. Tartu Postimees 22.04.2016.)

--- --- ---

„Ei,” ütleb Anastassia, „mina oma külasse enam tagasi ei lähe.” Ta on pärit Mustveest, Peipsi järve äärest, kus on esindatud viis ususuunda. Anastassia on pärit vanausuliste perest. Tema vanaema praktiseerib usku veel intensiivselt, Anastassia ema juba vähem ja kahekümneaastane Anastassia ise ütleb, et ei usu midagi.

[---]

Sügav usk ja traditsioonilised rituaalid on kandnud vanausulisi läbi aegade, mida saatsid tihti peale tagakiusamine ja allasurumine. Alates ajast, kui nad on saanud oma usku vabalt praktiseerida, on nende koguduse suurim oht moodne elu oma liikuvusega. Keskmise põlvkonna jaoks on keeruline Peipsi järve äärses mahajäetud piirkonnas elatist teenida, noori sunnib see kohe laia maailma. Paigale jäävad vaid vanad. „Me ei tea, mis edasi saab,“ ütleb Zoja pärast jumalateenistust. „Võib-olla pannakse kirik kinni. Kõik on jumala kätes.“

[---]

Lilli Tarakanovi vanima tütre nimi on Getter Suup. Ta on 20-aastane, kuid pole abielus, nagu nime järgi otsustades võiks arvata. Selleks et lastel ei tekiks päritoluga seotud probleeme, ei tahtnud Lilli anda lastele edasi oma vene perekonnanime, vaid otsustas eesti tüdrukunimedele kasuks. Sarnaselt Tartus elavale sama vanale Anastassiale ei soovi ka Getter külla tagasi tulla. Ta on usklik, kuid ei taha sellel teemal rääkida. „See on isiklik asi.“ Oma lapsi ristiks ta aga kunagi küll vanausuliste rituaali järgi. Praegu tahab ta paariks aastaks väga kaugele minna – Uus-Meremaale.

(Susanne von Schenk. Peipsi järve ääres vanausuliste juures. Goethe Instituut Eesti s.a. <https://www.goethe.de/ins/ee/et/kul/mag/21129545.html>)